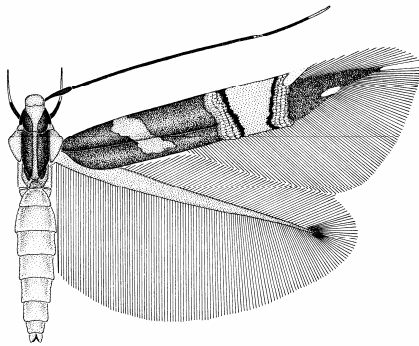

FRANJE

Jaargang 5, Afl. 10;

17 september 2002

ISSN: 1388-4409

Mededelingen uit de Secties “Snellen” en “Ter Haar” van de
Nederlandse Entomologische Vereniging

Colofon

Franje is het gezamenlijke contactorgaan van de secties “Snellen” en “Ter Haar” van de Nederlandse Entomologische Vereniging en verschijnt twee maal per jaar.

Logo: *Cosmopterix zieglerella* door Sjaak Koster

Redactieadres: Maurice Jansen, Appelgaard 9, 4033 JA Lienden. Tel: 0344-603758. Email: m.g.m.jansen@pd.agro.nl

Aan dit nummer werkten mee: Frans Groenen, Henk ten Holt, Maurice Jansen, Sjaak Koster en Rob de Vos.

Lidmaatschap:

voor leden van Snellen: € 9,- per jaar, bij voorkeur te voldoen op Rabobank-rekening 130635790 te Luyksgestel.

voor leden van Ter Haar: € 9,- per jaar, girorekening 3744097 t.n.v. Sinnema te Hemrik onder vermelding van Ter Haar.

Het contactorgaan wordt gratis toegezonden aan leden.

Bestuur sectie Snellen:

voorzitter: Louis van Deventer, Nijlring 26, 5152 VK Drunen. Tel: 073-5470141.

secretaris: Henk ten Holt, De Kluijskamp 10-28, 6545 JD Nijmegen. Tel: 024- 3733995.

penningmeester: Frans Groenen, Dorpsstraat 171, 5575 AG Luyksgestel. Tel: 0497-542153. Email: groene.eyken@chello.nl

Bestuur sectie Ter Haar:

voorzitter: Hans Huisman, Patrijzenlaan 4, 8091 BK Wezep Tel: 038-3765741 Email: kj.huisman@hetnet.nl

secretaris: Rob de Vos, Kalf 454, 1509 BE Zaandam. Tel: 075-6313339 Email: rvos@science.uva.nl

penningmeester: Janny Sinnema, Sparjeburd 29, 8409 CK Hemrik. Tel: 0516-471222. Email: s.g.sinnema@wxs.nl

lid: Bob van Aartsen, Travertin 34, 8084 EH 't Harde. Tel: 0525-652119

lid: Jaap Zwier, Turfweg 27, Yzevoorde 7021 JN Zelhem. Tel: 0314-326789. Email: jzwier@wxs.nl

Kopij voor de volgende Franje dient minstens twee maanden voorafgaand aan de eerstvolgende sectie-bijeenkomst bij de redactie ingeleverd te worden bij voorkeur vóór 1 januari en vóór 1 juli. Grotere kopij of kopij met figuren indien mogelijk inleveren na overleg.

INHOUD

Henk ten Holt

Verslag van de voorjaarsbijeenkomst van de sectie “Snellen” op 2 maart 2002 te Leiden..... 2

Sjaak Koster

De malaiseval als middel tot het inventariseren van Lepidoptera..... 11

Rob de Vos

Verslag van de voorjaarsbijeenkomst van de sectie “Ter Haar” op 16 maart 2002 te Lexmond..... 14

Frits Bink

Kweekervaringen met de doodshoofdvlinder (*Acherontia atropos* L.) 19

Sjaak Koster

Opmerkingen bij het boek Die Tortriciden (Lepidoptera, Tortricidae) Mitteleuropas van J. Rozowski..... 22

Gezocht 22

Najaarsbijeenkomst van de sectie “Ter Haar” 23

Najaarsbijeenkomst van de sectie “Snellen” 24

VERSLAG VAN DE VOORJAARSBIJEENKOMST VAN DE SECTIE “SNELLEN” OP 2 MAART 2002 TE LEIDEN

Henk ten Holt

Aanwezig: C. van den Berg, A. Cox, L. van Deventer, D. Doornheijn, C. Gielis, A. Goutbeek, H. Groenink, L. Groothedde, H. ten Holt, H. Huisman, M. Jansen, C. van Lettow, G.C. van Lettow, H.-J. van Loh, J.A.W. Lucas, M.J. Kerdel, S. Koster, E. van Nieukerken, K. Nieuwland, P. Rooij, R. Schouten, A. Schreurs, S. Sinev, J. Sinnema, J. van Tol (voorzitter NEV), D.A. Vestergaard, H. van der Wolff, J. Zwier.

Afwezig met bericht: F. Groenen

Huishoudelijk deel

De voorzitter heet iedereen hartelijk welkom, in het bijzonder Sergey Sinev uit Sint Petersburg (gast van Sjaak Koster), en Jan van Tol die namens de NEV een deel van de vergadering bijwoont. Verder wordt Naturalis bedankt voor de gastvrijheid die het museum de sectie vandaag biedt. De penningmeester is wegens plotselinge gladheid vandaag helaas verhinderd.

Bestuursmededelingen

Er hebben zich geen kandidaten voor de vacante secretarisfunctie gemeld. Henk ten Holt heeft zich op verzoek bereid verklaard deze functie op zich te nemen. Vooralsnog ad interim tot aan de najaarsbijeenkomst zodat dan verkiezingen conform de statuten plaats kunnen vinden. Overige leden die belangstelling hebben voor deze functie kunnen zich nog melden bij de voorzitter.

Tijdens de Wintervergadering hebben NEV-hoofdbestuur en secties een vergadering belegd. Daarbij is onder meer gesproken over aansprakelijkheid sectiebestuursleden, Nederlandse namen, vergunningen, vergaderplanning, faunistische gegevens, Entomologische berichten nieuwe stijl, aanschaf materialen, versterking deelname Wintervergadering en jaarlijks contact tussen NEV-bestuur en sectiebesturen. Het voert te ver om hiervan uitgebreid verslag te doen. Enkele opvallende punten waren:

- De NEV neemt de persoonlijke aansprakelijkheid van sectiebestuursleden over mits bepaalde spelregels in acht genomen worden. De NEV is overigens geen voorstander van de commercialisering die in sommige secties gaande is;
- De NEV wil geen actieve rol spelen bij het geven van Nederlandse namen aan insecten;

- De NEV is en wil geen eigenaar zijn van faunistische gegevens. Secties die zich hiermee bezighouden doen dit op eigen titel maar niet namens de NEV;
- In EB nieuwe stijl is ruimte voor ‘gezellig verenigingsnieuws uit de secties’. Wie voelt zich geroepen hieraan een invulling te geven?
- Het NEV-hoofdbestuur wil bij de aanschaf van materialen meedenken (en eventueel subsidiëren).

Het sectiebestuur van Snellen heeft op 20 februari vergaderd. De belangrijkste punten worden hieronder samengevat. Een compleet verslag is op te vragen bij de secretaris.

- Naar aanleiding van de discussie tijdens de Wintervergadering rond vergunningen, NEV-pasjes en de rol van de NEV in de richting van haar leden vraagt het sectiebestuur zich af of het wenselijk is om als sectie een standpunt te formuleren over de door ons gewenste rol van de NEV (bijv. wel/geen pasjes; wel pasjes dan in combinatie met gedragscode, sanctiebeleid, e.d.).
- Vergaderplanning: de secretaris streeft ernaar om vanaf nu 3 vergaderingen vooruit te plannen waarbij de verst weg liggende datum als concept-datum geldt. Daarmee kunnen afstemmingsproblemen voorkomen worden en is iedereen tijdig op de hoogte. De vergaderdata worden afgestemd met landelijke NEV-vergaderingen, sectie Ter Haar, afdeling Zuid en de liefhebbersdagen van het ZMA. Indien de agenda het toelaat eveneens met de bijeenkomsten in Düsseldorf (Westdeutsche Entomologentag).
- Publicatie in Franje geldt als officiële publicatie (hetgeen kan concurreren met publicatie in EB of elders). Men dient zich hiervan bewust te zijn. Omdat het ons niet wenselijk lijkt dat het doen van mededelingen tijdens de sectievergadering en in Franje zou moeten wachten op publicatie in EB, zal bij de EB-redactie worden nagevraagd hoe hiermee het best kan worden omgegaan.
- Alle aanvragen voor automatische overschrijving zijn de deur uit, een deel is al weer binnen bij de penningmeester.
- Enkele leden die al jaren niets hebben laten horen (en niet hebben betaald) krijgen nog één kans voor zij worden geroyeerd.
- Transparant financieel beleid: alle kosten die bestuursleden maken t.b.v. de sectie worden bijgehouden en bij de penningmeester gedeclareerd.
- Het sectiebestuur heeft ingestemd met een verzoek om subsidie van de kopieer- en portokosten i.v.m. het te starten Psychiden-project van C. Gielis en Henk ten Holt. Ook de sectie Ter Haar doet mee.
- De aanwezige leden zijn geen voorstander van de suggestie van het bestuur om als sectie een abonnement te nemen op enkele belangrijke tijdschriften die dan bij de vergaderingen kunnen worden meegenomen.

De suggestie wordt gedaan om deze tijdschriften via een mailtje van de NEV-bibliotheek te betrekken voorafgaand aan de vergaderingen. Het bestuur beraadt zich er nog op of zij hier elke vergadering haar energie aan wil besteden. Misschien is een van de leden bereid dit te doen. Wie meldt zich aan?

- Het bestuur stelt zich op het standpunt dat afmelden voorafgaand aan een vergadering voortaan niet meer nodig is.

Excursies (Jaap Zwier)

Een ingekort verslag van de Bakkeveen-excursie (2000) treft u aan in Franje 5, aflevering 9 (8 februari 2002). Een uitgebreid verslag is per e-mail op te vragen bij Jaap Zwier. Het verslag is niet gegarandeerd foutloos. Reacties s.v.p. per e-mail naar Jaap Zwier. Aan het verslag van de Doetinchem-excursie (2001) wordt nog gewerkt. De excursie van 2002 vindt plaats in de omgeving van Gorssel. Zie ook pagina 15 van dit nummer. De sectie Snellen zal de organisatie van de excursie in 2003 voor haar rekening nemen.

Huishoudelijke mededelingen

Erik van Nieukerken doet enkele praktische mededelingen waarbij die over de strenge beveiliging van de collectie in Naturalis opvallen. Hij houdt een presentatie 'Microlepidoptera in het Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis' gevolgd door een rondleiding in de museumcollectie en in de bibliotheek.

Psychiden-project (Henk ten Holt en C. Gielis)

Henk ten Holt presenteert kort het Psychiden-project dat hij en C. Gielis gestart zijn in samenwerking met de sectie Ter Haar. Doel van het project is om vanuit beide secties mensen te stimuleren meer aandacht te gaan besteden aan deze onderbelichte groep. Er worden mensen gezocht die in het veld willen verzamelen, die willen kweken, die willen prepareren en die willen determineren of andere bijdragen willen leveren al naar gelang hun eigen voorkeuren en talenten. Er is een ruime hoeveelheid startdocumentatie beschikbaar voor mensen die zich opgeven als actieve deelnemer (naamlijst, verspreidingsgegevens Lempke e.a., informatie over zoeken, kweken en determineren, e.d.). Tijdens de vergaderingen van Ter Haar en Snellen meldden zich al zo'n tien mensen. Daarna nog vier. Mensen die niet bij de vergadering aanwezig waren maar wel belangstelling hebben kunnen zich opgeven bij Henk ten Holt of C. Gielis.

Faunistische mededelingen

Hans Huisman

Hans bespreekt een viertal zeldzame Gelechiidae.

Monochroa lutulentella (Zeller), gevangen op licht op 20 juni 2001 in de Veersloots-landen. Door Doets in 1939 gevonden in de Hollandse Rading. Sindsdien zijn er nog zeven vindplaatsen bijgekomen, maar de soort is nog nooit in de Jaarlijsten (sinds 1982) genoemd. De rups leeft in de wortelstok van moerasspiraea (*Filipendula ulmaria*).

Carpatolechia (= *Teleiodes*) *fugacella* (Zeller), gevonden in Wezep op 10. augustus 1996. Deze micro is in 1983 in ons land ontdekt door H. van der Wolf, die op 16 juni een exemplaar vond op de stam van een iep (*Ulmus*) in Eindhoven. De diagnose van het wijfje is mede te danken aan Ole Karsholt. Mogelijk is er nog een tweede vondst uit ons land, uit Amsterdam. De vlinder uit Wezep zou dan de derde zijn. De diagnose van dit mannetje stamt van Sjaak Koster; de verschillen in de genitalia van beide soorten zijn niet groot, maar wel overtuigend. *C. fugacella* lijkt veel op de zeer verwante *C. fugitivella* (Zeller), die veel algemener is en ook in Wezep gevangen wordt, hoewel iep daar schaars is. De voorvleugel van *fugacella* is duidelijk breder en aan de dorsaalrand bij de wortel is er een meer opvallende zwarte vlek. De rups leeft volgens de literatuur (Karsholt & Huemer in Microlepidoptera of Europe, Gelechiidae I) uitsluitend op iep.

Gelechia muscosella Zeller, Wezep, 6. augustus 1999. Hiervan zijn iets meer vindplaatsen bekend dan van de vorige soort: ontdekt in 1978 door Koster in Oisterwijk, daarna volgen Best, Cartier-heide en tweemaal een exemplaar in Ouddorp. De rups leeft op populier (*Populus*) en soms op wilg (*Salix*), voornamelijk in de katjes.

Anarsia lineatella Zeller, Wezep, 4 juli 2001 op licht. Van deze soort zijn meer dan 25 vindplaatsen bekend, maar dat zijn bijna allemaal PD-meldingen van geïmporteerd materiaal. Een enkele keer wordt de vlinder in het vrije veld gevangen, o.a. in 1995 in Drempt en in Zuid-Limburg. De rups leeft op blad, bloemknoppen, onrijpe vruchten en jonge bast van diverse *Prunus*-soorten.

Sjaak Koster

Gracillariidae: *Phyllonorycter irmella* Palm. Langohr ontdekte eind jaren zeventig, begin jaren tachtig, in de collectie van het ZMA een *Phyllonorycter*-soort die hij niet op naam kon brengen. Ook het genitaal (een mannetje) bleek geen uitkomst te bieden. Het exemplaar en het genitaalpreparaat werd later door Ingvar Svensson, de bekende Zweedse Microlepidopteroloog, gedetermineerd als *Phyllonorycter irmella*. Het enige exemplaar van deze soort werd tot nu toe gevangen door Palm in Sundsvall in de provincie Medelpad in Zweden in 1946. De soort werd door hem, na grote aarzeling, want hij had slechts een enkel exemplaar, in 1947 beschreven als *Phyllonorycter irmella*. Hij suggereerde dat de soort mogelijk was geassocieerd met berk, els, lijsterbes of wilg. De soort is echter duidelijk verschillend met al de bekende soorten van de bovengenoemde voedselplanten. Omdat er na al die jaren geen nieuwe exemplaren van

irmella werden gevonden, werd getwijfeld of het wel een goede soort betrof. Zo geeft Karsholt (1996) in zijn Europese naamlijst als noot bij *irmella*: “De taxonomische status is dubieus. Het holotype en het exemplaar uit Nederland moeten worden vergeleken of ze tot dezelfde soort behoren en tevens of het hier wel een goede soort betreft en niet een afwijkende vorm van een reeds bekende soort. Deze mening wordt ook gevolgd door Deschka, de Oostenrijkse specialist van dit genus. Hij stelt dat *irmella* hoogstwaarschijnlijk een vorm is van *lautella*, gezien de grote overeenkomst in de genitaliën. “

Het Nederlandse exemplaar van *irmella* bleek lange tijd te zijn uitgeleend, maar toen het weer beschikbaar was hebben wij het kunnen vergelijken met het holotype dat zich bevindt in het museum van Lund, Zweden.

Het Nederlandse exemplaar heeft vier voorrandshaakjes en drie binnenrandshaakjes. Verder zijn vaag zichtbaar de basale streep en de dorsale vlek, dus niet afwezig als gesteld in het artikel van Kuchlein & Langohr (1998). Het holotype uit Zweden is nog meer afgevlagen dan het Hollandse exemplaar, maar de vleugeltekening komt overeen. Aan de basis van de voorvleugel waren bij goede vergroting een aantal zilverwitte schubben te zien. Gesteld kan worden dat de determinatie van Svensson klopt.

Hierbij hebben we de beide exemplaren vergeleken met de exemplaren van *lautella* uit de collecties van de musea in Amsterdam, Leiden en Kopenhagen. Ook hier kwamen exemplaren voor waarbij de binnenste voor- en achterrandhaakjes geen band vormden zoals gebruikelijk bij *lautella*. Ook waren soms de basale streep en de dorsale vlek aan de basis gereduceerd.

Beide *irmella*-exemplaren zijn mannetjes en de genitaliën verschilden niet met die van *lautella*. De korte stekel voor het einde van de valven was duidelijk te zien bij zowel het holotype als bij het Nederlandse exemplaar van *irmella*. Dit in tegenstelling tot Kuchlein & Langohr (1998) die vermeldden dat deze stekel ontbreekt.

Voor een uitgebreid verslag voorzien van foto's van zowel de adulten als de mannelijke genitaliën van *irmella* en *lautella* wordt verwezen naar: Erik J. van Nieuwerkerken, Sjaak (J.C.) Koster & Ole Karsholt, 2002. *Phyllonorycter irmella*: a junior synonym of the common *P. lautella* (Gracillariidae). – Nota lepid. 24 (4): 7-24.

Diegene die prijs stellen op een overdruk van dit artikel kunnen zich opgeven bij Sjaak Koster.

Erik van Nieuwerkerken

Erik van Nieuwerkerken vertoont dia's van de expeditie die hij samen met Sjaak Koster heeft gehouden in Vietnam van half oktober tot half november 2001. De reis voerde in het eerste gedeelte vanuit Hanoi naar het uiterste noorden naar de stad Sa Pa. Vanuit deze stad werd de Fan Si Pan, de hoogste berg van Vietnam, bezocht. Op ongeveer 2000 m hoogte werd een basiskamp

ingericht van waaruit tochten werden ondernomen. Het hoofddoel van de reis was het verzamelen van mijnen en dan speciaal van Nepticulidae, maar ook alle andere families van Lepidoptera werden verzameld. Tevens werd er op licht gevangen. Het weer op de Fan Si Pan was slecht, bijna doorlopend regen. Dit was de oorzaak dat het verblijf op de berg al na 5 in plaats van 10 dagen werd afgebroken. Hierna werd enkele dagen in de omgeving van Sa Pa verzameld. Merkwaardig was dat in het primaire regenwoud verhoudingsgewijs weinig mijnen te vinden waren in tegenstelling tot het secundaire bos, waar veel meer verzameld kon worden.

Hierna werd de expeditie voortgezet in Tam Dao, een berggebied ongeveer 80 km benoorden van Hanoi. Hier werden veel mijnen verzameld en de lichtvangst was op de meeste dagen ook niet slecht.

Inmiddels zijn veel mijnen uitgekomen en hebben veel interessant materiaal opgeleverd, waaronder ook nieuwe soorten voor de wetenschap.

Jan Lucas

Tortricidae: *Endothenia ustulana* (Haworth).

Begin van dit jaar kreeg ik van de heer Kuchlein een bladroller, via de genitaliën gedetermineerd, terug. Het exemplaar was door mij op 20 juni 2000 gevangen op licht in Nieuwerkerk aan de IJssel in het nieuw aangelegde recreatiegebied Hitland N. De nomenclatuur van deze en drie verwante soorten is nogal verwarrend. In 1862 en 1865 werden door De Graaf en Snellen twee soorten onderscheiden: *Penthina nigricostana* en *P. fuligana*. In 1882 verenigde Snellen beide soorten tot *P. fuligana*. Lycklama á Nijeholt (1927) splitste deze soort weer in de beide oude en dat ging door tot Benthinck & Diakanoff (1968), die de naam *fuligana* (nu *Olethreutes*) vervingen door *ustulana*. Tot zelfs in 1988 bleef dit zo (Kuchlein et al), zij het dat de naam *ustulana* werd vervangen door *E. pullana*. De echte *fuligana* is nu een *Pristerognatha* en leeft op groot springzaad (*Impatiens nolitangere*) *Nigricostana*, nu *Endothenia*, leeft op bosandoorn (*Stachys sylvatica*), *Endothenia pullana* op moerasandoorn (*Stachys palustris*) en *E. ustulana* op kruipend zenegroen (*Ajuga reptans*). *Pristerognatha fuligana* is sinds 1983 intussen ook als zeker inlands bekend dankzij Langohr (ook kweek!). *P. fuligana* en *E. nigricostana* verder buiten beschouwing gelaten mag worden aangenomen dat alle overige exemplaren van dit groepje tot de zeldzame *E. pullana* behoren. Echter Snellen (1894) vermeldt dat hij een pop op kruipend zenegroen gevonden heeft en uitgekweekt. De vlinder is voor zover mij bekend niet teruggevonden. Daarmee is het exemplaar van Nieuwerkerk aan de IJssel het eerste nog bewaard gebleven van *E. ustulana*.

Sjaak Koster: Toelichting op de vondst van *Endothenia ustulana* (Haworth)

In het verleden is er nogal wat verwarring ontstaan over de soorten *Pristerognatha fuligana* (Denis & Schiffermüller), *Endothenia pullana* (Haworth) en *E. ustulana* (Haworth). Zie voor de nomenclatuur van deze

soorten met al hun synoniemen Kuchlein (1993) en Kuchlein & De Vos (1999). *Pristerognatha fuligana* is de soort van groot springzaad (*Impatiens noli-tangere*) en is, na de vondst uit Zuid Limburg, inmiddels op drie plaatsen in Overijssel gevonden. De tweede soort van groot springzaad, *P. penthinana* (Guinée, 1845), is inmiddels bekend van vier vindplaatsen in Nederland, waarvan drie recent, en is dus geen incidentele vondst zoals vermeld in Kuchlein & De Vos (1999). *Endothenia ustulana* was alleen bekend uit de literatuur als gekweekt van kruipend zenegroen (*Ajuga reptans*.) (Snellen, 1894). Inmiddels is deze soort gevangen door van Aartsen in Oostvoorne (Huisman & Koster, 1998). Het exemplaar uit Nieuwerkerk aan de IJssel is dus het tweede met zekerheid bekende exemplaar uit Nederland. Overigens is er inmiddels een derde exemplaar bekend dat door Huisman werd gevangen te Goedereede.

Literatuur:

Huisman, K. J. & J.C. Koster, 1998. Nieuwe en interessante Microlepidoptera uit Nederland in het jaar 1995 (Lepidoptera). - *Entomologische Berichten, Amsterdam* 58: 53-69.

Kuchlein, J. H., 1993. *De kleine vlinders: Handboek voor de faunistiek van de Nederlandse microlepidoptera*: 1-7815. Pudoc, Wageningen.

Kuchlein, J.H. & R. de Vos, 1999. *Geannoteerde naamlijst van de Nederlandse vlinders*: 1-302. Bachuys publishers, Leiden.

Kuchlein, J.H., C. Gielis, K.J. Huisman, E.J. van Nieukerken, H.W. van der Wolf & J.B. Wolschrijn, 1988. Nieuwe en interessante Microlepidoptera uit Nederland, voornamelijk in 1985 (Lepidoptera). - *Entomologische Berichten, Amsterdam* 48: 69-81.

Snellen, P.C.T., 1894. Aanteekeningen over Nederlandsche Lepidoptera. - *Tijdschrift voor Entomologie* 37: 1-32.

D.A. Vestergaard

Oecophoridae: *Esperia sulphurella* (Fabricius)

Engeland, Kent, Hollingbourne, 13 mei 1994.

Spuler vermeldt de soort van *Tamarisk* en *Robinia*. De larve leeft onder de schors van dood hout. Huisman (1974) trof de soort aan op appelhout (*Malus*) uit Zeeland. Het is een vlinder met een mediterranean-atlantische verspreiding.

Eratophyes amasiella (Herrich-Schäfer)

Hemmersbach verzamelde *E. amasiella* aan de Duitse kant van de grens ter hoogte van Swalmen (Limburg) in 1995, aansluitend op het Nederlandse areaal. Zoals bekend werd de soort in Nederland ontdekt door Cox in 1973 en in 1975 door Diakonoff geplaatst in het genus *Eratophyes*. De soort is

verder aangetroffen in Denemarken en Turkije. De rups leeft op wilg (*Salix*) en berk (*Betula*).

Chimabachidae:

Diurnea fagella (Denis & Schiffermüller, 1775). Een gewone soort die blijkbaar schaars is in Gaasterland (vrouwje, 22 april 1993, Harich) en Salland (mannelje, Heino, 20 april 1971).

Diurnea lipsiella (Denis & Schiffermüller, 1775). Deze soort is in de omstreken van Soest niet zeldzaam. Getoond worden: Bilthoven, 29 oktober 1975, 1 mannetje; Austerlitz, 22 oktober 1975, 1 mannetje; Den Dolder, 18 oktober 2001, 1 mannetje; Soest, 21 oktober 2000, 1 vrouwje.

Dasystoma salicella (Hübner, 1796). Vaals, 4 april 1985 en 1 april 1988. Nieuw voor Zuid-Limburg.

Klaas Kaag

Klaas vertelde over *Blastobasis lignea* (Walsingham) van Madeira die nu ook in Nederland binnenshuis was gevonden.

De malaiseval als middel tot het inventariseren van Lepidoptera

Sjaak Koster

De malaiseval was geplaatst in het Zwanenwater. Het Zwanenwater is een duinreservaat van Natuurmonumenten gelegen ten zuiden van Callantsoog (N-H). De val stond in een vochtige duinvallei met grauwe wilg (*Salix caprea*) en kruipwilg (*Salix repens*), rolklaver (*Lotus*), tormentil (*Potentilla erecta*), gele lis (*Iris pseudacorus*), zegge-soorten (*Carex*), etc.

De val was in gebruik van 4 juni tot 25 november 2001 waarbij in totaal 1446 exemplaren Lepidoptera werden gevangen, 1254 Microlepidoptera en 192 Macrolepidoptera. Het totaal aantal soorten bedroeg 183.

De vlinders werden droog in de vangpot verzameld. Om beschadiging te voorkomen werd ongeveer 1,5 m toiletpapier zigzagsgewijs in de vangpot gedaan, waartussen de dieren konden wegkruipen. Als dodingsmiddel werd een stukje vaponastrip gebruikt van ongeveer 5 cm in het vierkant. Dit werd omwikkeld met een stukje van een oude nylonkous, want Vaponastrip heeft de neiging om de geïmpregneerde vloeistof enigszins uit te zweten en het nylon voorkomt aanraking met de vlinders.

Hoewel het aantal soorten dat op deze manier wordt gevangen lager is dan b.v. met de lichtvangst is deze methode toch zeer bruikbaar. Immers de val vangt 24 uur per dag, weer of geen weer. De vondsten waren dan ook nogal verrassend. Vooral veel zeer kleine soorten werden buitgemaakt zoals, Nepticulidae, Gracillariidae, etc. Vaak soorten die meestal worden

uitgekweekt aan de hand van de mijnen en waarvan de echte vliegtijd vaak maar gedeeltelijk bekend is.

Hieronder een lijst met de waargenomen soorten, de soorten in vet gedrukt zijn nieuw voor het Zwanenwater.

Micropterix aruncella
Stigmella nylandriella
Stigmella salicis
Stigmella zelleriella
Stigmella aurella
Stigmella poterii
Trifurcula cryptella
Ectoedemia intimella
Ectoedemia rubivora
Opostega salaciella
Pseudopostega auritella
Nemophora degeerella
Nematopogon metaxella
Adela croesella
Emmetia marginea
Tinea semifulvella
Monopis laevigella
Monopis weaverella
Bucculatrix bechsteinella
Caloptilia stigmatella
Phyllonorycter messaniella
Phyllonorycter oxyacanthae
Phyllonorycter salicicolella
Phyllonorycter quinqueguttella
Argyresthia goedartella
Argyresthia conjugella
Ypsolopha nemorella
Ypsolopha dentella
Plutella xylostella
Glyphipterix thrasonella
Bedellia somnulentella
Lyonetia clerkella
Agonopterix ocellana
Agonopterix yeatiana
Agonopterix conterminella
Elachista freyerella
Elachista biatomella
Elachista canapennella
Elachista bisulcella
Elachista serricornis
Elachista utonella
Metalampra cinnamomea
Borkhausenia fuscescens

Crassa unitella
Batrachedra praeangusta
Coleophora serratella
Coleophora spinella
Coleophora lusciniapennella
Coleophora discordella
Coleophora albidella
Coleophora caespitiitella
Coleophora glaucicolella
Coleophora otidipennella
Coleophora alticolella
Coleophora taeniipennella
Mompha ochraceella
Mompha epilobiella
Pseudatemelia josephinae
Monochroa conspersella
Bryotropha terrella
Bryotropha senectella
Bryotropha desectella
Bryotropha affinis
Teleiodes vulgella
Carpatolechia notatella
Gelechia sororculella
Chionodes distinctella
Aroga velocella
Neofriseria peliella
Caryocolum alsinella
Caryocolum marmorea
Caryocolum blandulella
Syncopacma larseniella
Anacampsis populella
Anacampsis temerella
Hypatima rhomboidella
Brachmia blandella
Brachmia inornatella
Helcystogramma lutatella
Helcystogramma rufescens
Phalonidia manniana
Eupoecilia angustana
Acleris bergmanniana
Acleris forsskaeana
Acleris rhombana
Acleris aspersana

Acleris variegana
Acleris hastiana
Archips podana
Archips xylosteana
Pandemis heparana
Clepsia consimilana
Bactra lancealana
Bactra furfurana
Apotomis semifasciana
Hedya nubiferana
Celypha lacunana
Epinotia cruciana
Epinotia nisella
Eucosma cana
Gypsonoma dealbana
Epiblema scutulana
Ancylis geminana
Pammene populana
Epermenia chaerophyllella
Hypsopygia costalis
Endotricha flammealis
Trachycera advenella
Scoparia ambigualis
Eudonia mercurella
Witlesia pallida
Chrysoteuchia culmella
Crambus pascuella
Crambus lathoniellus
Agriphila straminella
Cataclysta lemnata
Aglais urticae
Coenonympha pamphilus
Maniola jurtina
Lomaspilis marginata
Opisthograptis luteolata
Epione repandaria
Selenia dentaria
Bupalus piniaria
Cabera pusaria
Cabera exanthemata
Idaea biselata
Idaea dimidiata
Idaea emarginata
Idaea aversata
Xanthorhoe ferrugata
Xanthorhoe montanata
Epirrhoe alternata
Campptogramma bilineata
Eulithis testata

Hydriomena furcata
Eupithecia tenuiata
Eupithecia abietaria
Eupithecia vulgata
Eupithecia nanata
Anticollix sparsata
Notodonta ziczac
Schrankia costaestrigalis
Scoliopteryx libatrix
Autographa gamma
Deltote uncula
Amphipyra pyramidea
Amphipyra tragopoginis
Hoplodrina octogenaria
Dypterygia scabriuscula
Rusina ferruginea
Thalpophila matura
Xanthia togata
Xanthia icteritia
Agrochola lota
Apamea monoglypha
Apamea sublustis
Apamea remissa
Apamea ophiogramma
Mesoligia literosa
Mesapamea secalis
Mesapamea didyma
Luperina testacea
Rhizedra lutosa
Chortodes extrema
Chortodes fluxa
Chortodes pygmina
Lacanobia oleracea
Mamestra brassicae
Mythimna ferrago
Mythimna impura
Diarsia mendica
Diarsia rubi
Noctua pronuba
Noctua janthe
Noctua interjecta
Lycophotia porphyrea
Graphiphora augur
Xestia xanthographa
Euxoa tritici
Orgyia recens
Nola aerugula
Spilosoma lubricipeda

VERSLAG VAN DE VOORJAARSBIJEENKOMST VAN DE SECTIE “TER HAAR” OP 16 MAART 2002 TE LEXMOND

Rob de Vos

Aanwezig: B. van Aartsen, B. van As, A. Baaijens, G. Bergsma, F. Bink, F. Bruijnis (introducee), L. van Deventer, M. Franssen, W. Geraedts, C. Gielis, A. Goutbeek, H. Groenewoud, H. Groenink, L. Groothedde, C. ten Ham, A. Heeren-De Boer, H. ten Holt, K.J. Huisman, A. Hunneman, H. Hunneman, W.G. de Jong, K. Kaag, M. de Keijzer, J. Kerseboom, J. Kiel-Hartog, W. Koopman, R. Liefwaard, J. Lucas, H. Nagel, F. Post, P. Rooij, W. van Rooijen, A. Saunders, J. Scheffers, J. Sinnema, S. Sinnema, A. Spijkers, J. Stuurman-Huitema, G. Tuinstra, E. Vermandel, D. Vestergaard, J. Voogd, R. de Vos, J. van Vuure, C. Wijnen, H. van der Wolf, P. Zuijdam, K. Zwakhals, J. Zwier.

Afwezig met bericht: H. Bunjes, J. Burgers, D. Groenendijk, R. Gronert.

Het bestuur: K.J. Huisman (voorzitter), R. de Vos (secretaris), mw J. Sinnema (penningmeester), B. van Aartsen & J.H.H. Zwier (bestuursleden).

Huishoudelijk deel

De voorzitter opent de bijeenkomst om 11.00 uur.

Bestuursmededelingen

De NEV-bijeenkomst van sectiebesturen was een succes. Er werden vele onderwerpen besproken waarmee secties en NEV te maken hebben en waarover duidelijkheid werd verschaft:

- Zo ligt de eindverantwoording van belangrijke zaken bij het bestuur van de NEV. In geval van het aangaan van financiële verplichtingen, schulden, juridische conflicten of andere belangrijke zaken dient het bestuur van de NEV dus altijd betrokken te worden.

- NEV-leden zullen een pasje krijgen waarmee men zich als lid kan identificeren en zo mogelijk ook toegang tot bepaalde terreinen kan krijgen. In ieder geval toont men dan aan dat men is aangesloten bij een officieel orgaan dat zich met insecten bezighoudt.

- In het geval van toekomstige nieuwe Nederlandse benamingen voor insecten, wordt doorverwezen naar de secties. Zij spelen hierin een belangrijke rol en kunnen eventueel zelf een namencommissie organiseren of intern besluiten nemen.

- Als gevolg van de vele en druk bezochte sectiebijeenkomsten binnen de NEV, lijkt het of de NEV-dagen veel minder worden bezocht. Ook zijn er relatief minder (goede) praatjes op de NEV-dagen en daarom zou het aardig zijn als interessante praatjes op de sectiebijeenkomsten ook nog eens op NEV-dagen worden voorgedragen.

- Het is in principe toegestaan dat er sectieleden zijn die geen NEV-lid zijn, maar NEV-lidmaatschap moet wel worden gepropageerd.

- De NEV zorgt voor eventueel noodzakelijke apparatuur, zoals video, camera, etc. Literatuur is aanwezig in de NEV-bibliotheek in Amsterdam en er kan voor bijeenkomsten altijd uitgeleend worden.

- Er komt een website van de NEV op Internet met verwijzing naar de secties en aanwezige databanken. In overleg kunnen de secties zelf informatie op deze website zetten voor de betreffende sectie.

Er komt geen automatische incasso voor de contributie, zoals die nu bij de sectie Snellen is ingevoerd.

De eerstvolgende bijeenkomst wordt vastgesteld op 5 oktober 2002 en zal wederom plaatshebben in Lexmond.

Excursies

De excursie 2000 (Bakkeveen): De naamlijst vertoont nog enkele foutjes. De lijst is verkort weergegeven, maar voor meer informatie kunt u terecht bij Jaap Zwier.

De excursie 2001 (Doetinchem): De publicatie hiervan is nog in voorbereiding.

De excursie 2002 (Gorssel): Een deelnameformulier is nu bij Jaap Zwier verkrijgbaar. Er zijn zeven gebieden waar mogelijk gevangen kan worden: Dorth, Hassinkbos, Esveldbos, Ravenswaarden, Gorsselse Heide (nog geen toestemming), Landgoed Joppe en Langenbergerveld.. De excursie in 2003 wordt zeer waarschijnlijk door de sectie Snellen georganiseerd.

Rondvraag

Maurice Franssen heeft een kistje met Notodontidae en Sphingidae om uit te zoeken en mee te nemen.

Wim Koopman vraagt zich af wie er een goed boek weet waarin de klemtonen van vlindernamen in het latijn worden verklaard. Het is nu soms moeilijk te begrijpen waar een klemtoon in een vlindernaam zit.

Faunistische mededelingen

Klaas Kaag

In Den Helder zitten veel kleine wintervlinders (*Operophtera brumata* (Linneaus)). Is dat elders ook opgemerkt? Volgens Joke Stuurman zijn ook in de Zaanstreek veel wintervlinders te vinden.

Henk ten Holt

Henk ten Holt & C. Gielis starten een Psychidae-project. Ze zoeken hiervoor mensen die actief willen zijn in bepaalde onderwerpen, zoals kweken, verzamelen, determineren, etc. Er wordt een informatieblad uitgedeeld aan liefhebbers, waarin uitvoerig op het beoogde project wordt ingegaan. Zie voor meer informatie het verslag van de sectie Snellen.

Jaap Zwier

Noctuidae: *Conistra rubiginosa* (Scopoli).

Conistra rubiginosa heette vroeger *vaupunctatum*. Volgens Lempke komt deze soort alleen voor in de provincies Brabant en Limburg. Op 21 januari van dit jaar ving werd dit dier op licht gevangen in Yzevoorde. Bij navraag meldde Henk ten Holt dat hij de soort ook in Nijmegen gevangen had en Harry Groenink bij Bathmen in het Langenbergerveld, een van onze excursieplaatsen tijdens de komende excursie. Volgens de gegevens uit deel 6 van de Baden-Württembergserie begint de vliegtijd eind augustus en loopt door tot eind maart, met als hoofdvliegtijd de maanden januari en februari. De vlinder voedt zich in deze tijd vooral met sap uit rottend fruit of met het sap dat uit de beschadigingen van bomen loopt. De rups leeft op sering (*Syringa*) (en niet op vlier, zoals gezegd werd), op appel, roos, kwets, sleedoorn, brem en struikheide en waarschijnlijk op nog veel meer planten. Frans Post tekent hierbij aan dat de soort in Brabant zich uitbreidt en nu gevangen wordt op plekken waar hij vroeger niet gevangen werd. Hij heeft veel gegevens over deze soort verzameld en zal hierover een artikel publiceren. Bob van Aartsen zet vraagtekens bij de vliegtijd. Volgens hem vliegt het beest nog weinig in september en is de hoofdvliegtijd november/december. Ook vermoedt hij dat de rups vooral op eik leeft. In ieder geval ving hij *rubiginosa* meer op smeer dan op licht. Dat de soort zich uitbreidt is duidelijk en waarschijnlijk gebeurt dit vanuit Duitsland.

Rob de Vos

Geometridae: *Thera britannica* en *T. variata* (fig 1, 2. in het middenkatern). Als vervolg van het vorige praatje over de Nederlandse *Thera*-soorten laat Rob de resultaten zien die hij geboekt heeft bij het nachecken van materiaal van *variata* en *britannica* in de twee grote musea van Leiden en Amsterdam en het bekeken materiaal van particuliere collecties. Het blijkt dat er een groot verschil zit tussen hetgeen Lempke in de Catalogus publiceerde en wat thans is gecontroleerd. Vermoedelijk heeft Lempke veel vrouwtjes van *britannica* voor mannetjes van *variata* aangezien en is daarom de verspreiding op zijn kaartjes verstrooid. De nieuwe kaarten laten heel

duidelijk zien dat *variata* een zeldzame soort is en vooral in Oost-Nederland voorkomt, terwijl *britannica* de gewoonste is en in heel Nederland voorkomt. Het verschil in mannetjes is het duidelijkst, met name in de antennen. Voor de vrouwtjes wordt nog een oplossing gezocht, maar vermoedelijk zal veel materiaal niet makkelijk gedetermineerd kunnen worden.

Maurice Franssen

Maurice Franssen toont een prachtig exemplaar van *Polymixis gemmea* (Treitschke), dat gevangen is in het Nationaal Park de Hoge Veluwe. Volgens Lempke (1964) is de soort pas sinds 1960 inheems in Nederland. Het voorkomen beperkt zich tot de Veluwe, toenmalige vindplaatsen waren Ugchelen en Otterlo. Franssen vraagt zich af wie van de aanwezigen het dier recent gezien heeft, om een idee te krijgen van de tegenwoordige verspreiding. Naves heeft een exemplaar uit Drempt en Huisman kent de soort uit Wezep. Rob de Vos heeft er één in de Planken Wambuis gevangen. Wim Geraedts noemt de Loenermark en vertelt dat volgens Joop Schaffers *gemmea* verbreid is over de hele Veluwe. Een voorzichtige conclusie is dus dat de soort zich wat uitgebreid heeft in de afgelopen 40 jaar, maar dat zijn voorkomen nog steeds beperkt is tot de Veluwe en directe omgeving. Post en Spijkers hebben de soort nooit in Noord-Brabant gezien, ondanks hun intensieve inventarisaties van de aldaar aanwezige geschikte biotopen (droge zandgronden en heidegebieden).

Literatuur:

Lempke, B.J., 1964. Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera (Elfde Supplement). Tijdschr. Ent. 107: 379-428.

Joke Stuurman

Er wordt een donkere vorm van een spanner getoond die gevangen is in de Heemtuin van Zaandam. Helaas weet niemand wat voor spanner het is, maar vermoedelijk gaat het om een *Xanthorhoe*-soort. Rob de Vos zal de genitaliën bekijken.

Hans Huisman

Een kleine serie van *Eupithecia inturbata* (Hübner) wordt getoond. Hij was zo gelukkig om op de bekende vindplaats Ouddorp tussen 25 juli en 6 augustus 2001 een 13-tal exemplaren op licht te vangen. Het waren vaak wat afgevlagen en moeilijk herkenbare dieren zodat het goed mogelijk is dat hij er vroeger overheen gekeken heeft en ze verward heeft met afgevlagen *E. tenuiata* (Hübner), *E. plumbeolata* (Haworth) of *Gymnoscelis rufifasciata* (Haworth).

Ditmaal waren er enkele mannetjes bij, waardoor we ontdekt hebben dat we in het artikel in E.B. waarin we de soort als nieuw voor ons land meldden

(Huisman & De Vos, Ent.Ber., Amst.61 (2001), 130-132) een belangrijk onderscheidend kenmerk over het hoofd gezien hebben. De mannetjes hebben namelijk duidelijk dubbelgekamde sprieten, waarvan de sprietleden bovendien een grillige vorm hebben. De haren zijn met het blote oog al enigszins te zien. Enkele andere verwante soorten hebben ook mannetjes met behaarde sprieten maar daar zijn de haren veel korter en alleen met een stevige vergroting te zien. Bovendien zien de sprietleden er bij *E. inturbata* anders uit. Aan het eind van ieder sprietlid zit een ring van donkere, zwartbruine schubben die het volgende lid enigermate omvatten als een soort manchet. Ook bij de wijfjes is daar iets van te zien, maar in mindere mate. *Eupithecia haworthiata* heeft dit enigszins, maar bij beide geslachten evenredig minder dan bij *E.inturbata*.

Daarnaast laat hij als een kleine toegift 2 exemplaren zien van *Pachycnemia hippocastanaria* (Hübner), gevangen respectievelijk op 3 en 8 februari van dit jaar, bijna 6 weken vroeger dan de vroegste datum genoemd in de catalogus van Lempke, wel een aanwijzing dat de temperatuur de afgelopen winter erg hoog heeft gelegen.

Kees Zwakhals

Enkele sluipwespen worden getoond die Sphingidae parasiteren. Ze zijn erg groot en steken zowel de rupsen als de poppen aan.

Henk ten Holt

Henk geeft aan dat je bij het zoeken naar Psychiden zakjes ook allerlei ander materiaal vind. Hij laat een zakje zien van de Adelidae. Men moet er dus op bedacht zijn dat ook andere groepen van vlinders zakjes kunnen maken. C Gielis vermeldt in dit verband dat hij een zakje had gevonden van *Nola confusalis* (Herrich-Schäffer) dat op de Psychide-zak leek van *Dahlica triquetrella* (Hübner), maar alleen iets groter was.

Wim van Rooijen

Wim meldt een kweek van de Nolidae *Calliteara pudibunda* (Linneus), die hij heeft doorgekweekt van F1 naar F2. Het grappige was dat de F1 allemaal donkere exemplaren leverde, terwijl de F2 alle vormen, van licht naar donker, bevatte. Ze kwamen ook allemaal in hetzelfde jaar uit. Het viel op dat de witte vormen eerder uitkwamen dan de donkere vormen.

Louis van Deventer

Louis heeft recent nog exemplaren gevangen in Best (NB) van de zeldzame Noctuidae *Cerastis leucographa* (Denis & Schiffermüller). De rups leeft op sleedoorn (*Prunus spinosa*) en de vlinders zitten op wilgenkatjes.

Daan Vestergaard

Daan meldt dat *Zygaena trifolii* (Esper) (Zygaenidae) in Zeeland bedreigd wordt door kort maaien van de bermen. Volgens hem is er een slecht

maai-beheer en is er weinig medewerking van gemeenten en overheid. Hierop komt protest uit de zaal van o.a. Ben van As (zelf betrokken bij groenbeheer), Jaap Zwier en Frans Post (eveneens betrokken bij gemeentelijk beheer).

De voorzitter sluit de bijeenkomst op 15.45 uur.

Kweekervaringen met de doodshoofdvlinder (*Acherontia atropos* L.).

Frits Bink

In het overzicht dat Jan Meerman (1987) geeft over de Nederlandse Pijlstaartvlinders worden de belangrijkste feiten over de biologie en ecologie van de doodshoofdvlinder (*Acherontia atropos* (L.)) op een rijtje gezet. Zijn aanbeveling nijver voort te gaan met onderzoek ter harte nemend, heb ik in 2001 een kweek uitgevoerd van 28 juli tot 22 oktober. Het materiaal was afkomstig van een kweek van Jeroen Voogd. De rupsen werden gevoed met liguster (*Ligustrum ovalifolium*) en opgekweekt in een kamer waar de temperatuur in juli en augustus gemiddeld 24 C was en in september 22 C. De aandacht ging uit naar de bouw van de roltong, de productie van de eieren en de snelheid van de ontwikkeling.

De proboscis is slechts 12-13 mm lang maar is wel heel dik en stevig, de punt is zelfs scherp. Het zuigkanaal van de tong is breed en de opening heeft de vorm als van de punt van een injectienaald, schuin aflopend, waardoor er een snijvlak ontstaat. Met een dergelijke proboscis kan een schil van een rijpe peer doorgeprikt worden en vruchtensap opgezogen. De zuigerschede van de pop bedraagt echter 33 mm, de uiteindelijk ontwikkelde roltong heeft dus een lengte van slechts 38% van de in eerste aanleg aanwezige tong. De doodshoofdvlinder behoort tot de onderfamilie der Sphinginae. De daartoe behorende vlinders hebben lange tongen, de doodshoofdvlinder is binnen deze onderfamilie een buitenbeentje. Maar het feit dat de pop nog wel een lange tong in aanleg heeft, ongeveer driekwart van de lichaamslengte, wijst op een afstamming van een soort met een lange tong. De doodshoofdvlinder is dus een heel moderne soort die gespecialiseerd is op een voeding van vruchtensap. De doodshoofdvlinder heeft verder een zeer stevig uitwendig skelet en een dikke haarvacht waardoor hij ook in staat kan zijn om in te breken in bijennesten en honing uit de raten te stelen. Een doodshoofdvlinder kan in 5 minuten tijd een geweldige hoeveelheid vloeistof naar binnen werken, zo'n 30% van zijn lichaamsgewicht. Dat is ongeveer gelijk aan 1 ml vloeistof. Doodshoofdvlinders wegen tussen de 3 en 4 gram en als hun gewicht beneden de 2 gram komt zijn ze gevaarlijk dicht bij het doodgaan door honger en dorst. Maar in een keer kunnen ze

zoveel voedsel opnemen dat ze er weer twee tot drie dagen tegen kunnen. Het piepende geluid dat een doodshoofdvlinder bij verstoring maakt, maar ook tijdens het vliegen soms laat horen, kan waarschijnlijk ook met behulp van deze tong geproduceerd worden. De pharynx, de zuigpomp aan het begin van de slokdarm, is opvallend groot en vult bijna de helft van de kop. De bodem van de pharynx, zeg maar de keel van de vlinder, is stevig uitgevoerd en zou dus kunnen functioneren als een perspomp en lucht door de proboscis kunnen persen waarbij een kortdurend, snerpnd piepgeluid ontstaat.

Er zijn vele berichten over vermeende steriliteit van de vlinders in de nazomer en herfst die op hun beurt weer vele meldingen ontlokt hebben dat dit niet geheel juist is (zie Meerman 1987). Warmte en daglengte zouden sturend zijn in de oögenese, de eiontwikkeling in het lichaam van de vlinder. De vlinders van de eerste generatie in de kweek van Jeroen Voogd kwamen uit in de tweede week van juli (lange dag en warm weer) en begonnen eieren af te zetten na 10 tot 12 dagen. In mijn kweek kwamen de vlinders van de tweede generatie uit in de periode 23 september tot 1 oktober, dus bij een daglengte korter dan 12 uur maar nog wel vrij warm, ongeveer 22 C en maxima van 25 C. Maar in beide gevallen waren zowel de rupsen van de eerste als de tweede generatie blootgesteld aan ongeveer gelijke daglengten, met dit verschil dat de rupsen van de eerste generatie een regime ervoeren van langer wordende dagen en de rupsen van de tweede generatie van korter wordende. De vlinders leefden 19 tot 21 dagen en van de 6 vrouwtjes in dit experiment heeft er maar eentje na 18 dagen enkele eieren gelegd. Bij sectie van de dode vlinders bleek echter wel dat bij alle vlinders de aanleg van eieren begonnen was. Er werden ongeveer 400 eieren in aanleg aangetroffen die een diameter hadden van 0,4% van een volledig ontwikkeld ei. Bij twee vrouwtjes waren volledig ontwikkelde eieren aanwezig maar het beeld van de ontwikkelingsreeks in de ovariolen (de buis waarin de eieren in het lichaam zitten) liet een beeld zien van een afgebroken reeks. Dit wijst op storing door stress, de vlinders zijn dus niet goed behandeld. Het verkregen resultaat wijst in de richting dat weliswaar de preovipositieperiode (de tijd die nodig is voor het tot ontwikkeling komen van de eieren in het lichaam) kan variëren door verschillen in warmte en daglengte, maar dat er nimmer steriliteit optreedt. Pas uitgekomen vlinders hebben in de regel geen eieren, een algemeen verschijnsel bij insecten die hun adulte leven beginnen met een langdurige trekperiode of met een diapauze. Verder is duidelijk geworden dat de reserves die aangelegd zijn in het rupsstadium, ontoereikend zijn voor de voortplanting. Voor de ontwikkeling van de eieren moet er voedsel bemachtigd moeten worden in het adulte stadium.

Uit de sectie van de vlinders bleek tevens dat de doodshoofdvlinder zeer grote luchtzakken heeft. De tracheeën in het voorste deel van het achterlijf zijn uitgroeid tot grote blazen, een lichaamsconstructie die we kennen van

libellen, wespen en zweefvliegen. Dit zijn insecten die bekend staan om hun grote vliegprestaties. De doodshoofdvlinder beschikt dus maar over een kleine ruimte voor voortplantingsorganen in het achterlijf. Ik verwacht dat er maximaal 60 tot 80 ontwikkelde eieren in een doodshoofdvlinder aanwezig kunnen zijn.

Ontwikkeling

Rups in groeifase: $24,3 \pm 1,2$ dagen bij 24 (23-26) C

Prepupa: 4 dagen

Pop: 35 dagen bij 22 (20-24) C

Preovipositie: 10 dagen

Ei: 6 dagen

Totale cyclusduur 79 dagen

In mijn kweek is geen diapauze opgetreden maar van de rupsen die aan andere liefhebbers zijn gegeven, bleken alle poppen in diapauze te zijn gegaan. Kleine verschillen in temperatuur waren dus voldoende om hier diapauze te induceren.

Jan Meerman (1987) taxeert de totale cyclus aan de hand van kweekervaringen op ongeveer 115 dagen. De piek van de tweede generatievlinders wordt in ons land rond 15 september waargenomen, dat is 97 dagen na de piek rond 10 juni van de nieuw aangekomen immigranten.

Literatuur:

Meerman, J.C. 1987. De Nederlandse Pijlstaartvlinders. Wetenschappelijke Mededeling KNNV, nr 180. (Tevens mededeling EIS-Nederland, nr. 32)

Opmerkingen bij het boek Die Tortriciden (Lepidoptera, Tortricidae) Mitteleuropas van J. Razowski

Sjaak Koster

Gedurende de Microlepidopteraworkshop tijdens het XIII-SEL congres te Korsør, Denemarken kwam het boek: Die Tortriciden (Lepidoptera, Tortricidae) Mitteleuropas van J. Razowski, 2001 ter sprake. Hoewel iedereen te spreken was over de volledigheid, de kleurenplaten en de genitaaltekeningen van het boek, zeker gezien de prijs, waren er nogal wat aanmerkingen op onvolkomenheden. David Agassiz heeft alle opmerkingen van de daar aanwezige Microlepidopterologen verzameld en gerangschikt. Mochten er onder de Snellenleden mensen zijn die eventuele andere fouten hebben gevonden in dit boek, dan zou ik dat graag willen vernemen. Ik zal deze dan weer aan onze buitenlandse collega's doorgeven.

Hieronder de tot nu toe gevonden fouten:

De mannelijke en vrouwelijke genitaliën van *Acleris ferrugana* zijn die van *A. notana* en omgekeerd. Bovendien zijn de figuren 28 en 28a-28d, voorgesteld als *A. ferrugana*, in werkelijkheid *A. notana*, en de figuren gegeven voor *A. notana*, 29 en 29a-29c, behoren tot *A. ferrugana*. Ook de figuren 30 en 30a (*Acleris quercinana*) zijn die van *A. ferrugana*.

Op pagina 136 zijn de figuren van de mannelijke genitaliën van *Pseudohermenias abietana* en *Piniphila bifasciana* verwisseld.

Op plaat 4 bestaat er twijfel over de identiteit van fig. 65 (*Gynnidomorpha luridana*). Fig. 67 (*G. minimana*) is *G. manniana*. Fig. 69 (*G. alimana*) is *G. minimana*.

Plaat 8: *Archips podana* fig. 171a is geen *f. sauberiana* en fig. 171b is een mannetje.

Plaat 10: fig. 212 *Isotrias rectifasciana* is een vrouwtje.

Plaat 12: fig. 257 (*Apotomis semifasciana*) is *A. infida*. Fig. 258 (*A. infida*) is *A. semifasciana*. Fig. 259 (*A. lineana*) is *A. semifasciana*. Fig. 264 (*A. sororculana*) is *A. turbidana*. Fig. 278 (*Celypha rosaceana*) is *C. rufana*.

Plaat 15: fig. 344 (*Epinotia sordidana*) is geen *Epinotia*, maar mogelijk een vorm van *Epiblema sticticana*. Fig. 344a is correct.

Plaat 17: fig. 405 (*Eucosma balatonana*) is *E. obumbratana*.

Plaat 19: fig. 436 (*Epiblema cnicicolana*) is *E. obscurana*. Fig. 439 (*E. costipunctana*) is *E. cnicicolana*. Fig. 442 (*E. confusum*) is *E. costipunctana*.

Plaat 20: fig. 474 (*Cydia succedana*) is *C. intexta*, fig 474a is correct. Plaat 21, fig. 512 (*Grapholita difficilana*) is *G. internana*. Fig. 513 (*G. internana*) is *G. difficilana*. Fig. 513a (*G. internana*) is *G. nigrostriana*. Figs 516 and 516a (*G. lunulana*) zijn beide *G. orobana*.

Plaat 22: fig. 522 (*G. nigrostriana*) is *G. internana*. Fig. 526 (*G. molesta*) is *G. herrichiana*. Fig. 537 (*Pammene insulana*) is *P. ignorata*. Fig. 538 (*P. suspectana*) is mogelijk *P. albuginana*.

Plaat 23: fig. 558 (*P. albuginana*) is *P. suspectana*. Fig. 559 (*Strophedra nitidana*) is *S. weirana*, en fig. 560 (*S. weirana*) is *S. nitidana*.

Plaat 24: fig. 589 (*Dichrorampha flavidorsana*) is *D. alpinana*, en fig. 590 en 590a (*D. alpinana*) zijn beide *D. flavidorsana*.

GEZOCHT

Jaap Zwier zoekt de volgende publicatie: Razowski, J., 1990. Motyle polski 16: Coleophoridae. Tel: 0314-326789.

NAJAARSBIJEENKOMST VAN DE SECTIE “TER HAAR”

De najaarsbijeenkomst wordt gehouden op
zaterdag 5 oktober 2002

om 11.00 uur te Lexmond, in het “Verenigingsgebouw Killerstyn”,
Kortenhoevenseweg 63, Lexmond, Tel: 0347-341933

AGENDA

- 10.30 zaal open
- 11.00 opening bijeenkomst
- 11.05 bestuursmededelingen
- 11.30 rondvraag
- 11.45 faunistische mededelingen
- 12.30 lunch
- 14.00 faunistische mededelingen (vervolg)
- 16.00 sluiting

Tijdens de middagpauze zal de heer Vermandel entomologische instrumenten en hulpmiddelen ter verkoop tonen. Tevoren kunt u inlichtingen krijgen en/of bestellingen plaatsen. Tel: 0114-370378 en per email: vermandel@wxs.nl

NAJAARSBIJEENKOMST VAN DE SECTIE "SNELLEN"

De najaarsbijeenkomst wordt gehouden op
zaterdag 23 november 2002

om 11.00 uur, in het "Verenigingsgebouw Killerstyn", Kortenhoeveneseweg
63, Lexmond. Tel: 0347-341933

AGENDA

1. Opening door de voorzitter
2. verkiezing secretaris en voorzitter.
Kandidaten kunnen zich tot drie weken voorafgaand aan de vergadering melden bij de voorzitter. De huidige voorzitter stelt zich herkiesbaar. Henk ten Holt stelt zich verkiesbaar voor de functie van secretaris die nu door hem ad interim wordt waargenomen.
3. Bestuursmededelingen:
 - a. mededelingen van de voorzitter
 - b. mededelingen van de secretaris
 - c. mededelingen van de penningmeester
 - d. statuten Snellen
4. Mededeingen zomerexcursie
5. Faunistische mededelingen
6. Rondvraag
7. Sluiting

De zaal is open vanaf 10.30 uur. Voor beide bijeenkomsten geldt dat er koffie is en u kunt ook frisdrank, broodjes, soep, tosti's etc. kopen bij de bar. Het staat natuurlijk iedereen vrij om een eigen lunch mee te nemen.

Tijdens de middagpauze zal de heer Vermandel entomologische instrumenten en hulpmiddelen ter verkoop tonen. Tevoren kunt u inlichtingen krijgen en/of bestellingen plaatsen. Tel: 0114-370378 en per email: vermandel@wxs.nl

BUSLIJNEN

Vanaf Rotterdam-Zuidplein: 154
Vanaf Utrecht CS: 111 en 154
Vertrek uit Lexmond: 111 en 154